GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACȚIUNEA ȘI ADMINISTRAȚIUNEA:
BRAȘOVŬ, piața mare Nr. 22.
„GAZETA“ IESE ÎN FIECARE ḌI.
Pe unŭ anŭ 12 fior., pe șése lunĭ 6 fior., pe trei lunĭ 3 fior.
România și străinătate:
Pe anŭ 36 fr., pe șése lunĭ 18 fr., pe trei lunĭ 9 francĭ.

ANULŬ XLVII.

SĔ PRENUMERĂ:
la poște, la librării și pe la dd. corespondențĭ.
ANUNCIURILE:
O seriă garmondŭ 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. — Manuscripte nu se retrămitŭ.

Nr. 237. *Duminecă 9 (21) Decemvre* 1884.

Brașovŭ, 8 (20) Decemvre

Din ce în ce ne convingemŭ mai multŭ, că d. Tisza n'are altă grijă mai urgentă, decâtŭ aceea d'a astupá gura pressei naționalităților și mai vêrtosŭ a pressei române.

Ḍiarulŭ lui oficiosŭ din Pesta, „Nemzet,“ merge chiar până a susținé, că nu numai Tisza, dar împreună cu elŭ toțĭ Maghiarii voescŭ sĕ sugrume și puțina libertate, de care se mai bucură pressa naționalitățilorŭ nu din grația guvernelorŭ maghiare, ci în urma împrejurării că nu s'a pututŭ creá pentru dênsele o lege de pressă deosebită.

Din incidentulŭ procesului de pressă alŭ venerabilului nostru publicistŭ G. Barițŭ, „Nemzet“ mâniatŭ asupra verdictului de achitare alŭ juriului din Sibiiu, afirmă că opiniunea publică maghiară, fără deosebire de partide, *s'a săturatŭ* de asemenea verdicte.

Ei bine, admitemŭ că așa este, cum ḍice „Nemzet“, și că opiniunea publică maghiară de aḍi, sumuțată asupra nóstră de pressa ungurésca, care nicodată nu vorbesce de năsuințele nóstre legitime și drepte decâtŭ într'unŭ tonŭ plinŭ de disprețŭ și de ură, doresce în adevĕrŭ sĕ se ia mĕsurĭ absolutiste în contra celorŭ ce apĕră drepturile naționalitățilorŭ.

Admitemŭ și aceea, că cei mai mulțĭ dintre Maghiarĭ, astfelŭ fanatisațĭ, s'au săturatŭ de verdictele achitătóre ce le-au datŭ nisce cetățenĭ independențĭ, carĭ nu'șĭ află chemarea în aceea, de a'șĭ îndrepta consciința lorŭ după poftele ministrului Tisza Kalman și carĭ au multŭ mai mare respectŭ de instituțiunea liberală a juriului, decâtŭ s'o lase a fi unélta guvernului.

Dar dacă opiniunea publică maghiară s'a săturatŭ de a vedé achitându-se pretinșiĭ agitatorĭ dațĭ în judecată de către procurorŭ; noi sĕ nu ne fi săturatŭ de atâtea prigonirĭ și asuprirĭ din partea guvernului, la carĭ sunt espușĭ cei mai zeloșĭ apĕrătorĭ ai drepturilorŭ nóstre?

Dacă Maghiarii s'au săturatŭ pentru câteva verdicte, carĭ n'au eșitŭ după placulŭ guvernului; noi sĕ n'avemŭ dreptulŭ de a fi sătui de nenumeratele sentințe ce le pronunță ḍilnicŭ autoritățile și guvernulŭ maghiarŭ în detrimentulŭ poporului nostru și cu călcarea drepturilorŭ lui?

Ori dóră numai Maghiarii sĕ aibă o opiniune publică, și trei milióne de Românĭ sĕ n'aibă și ei capacitatea de a judecá cum suntŭ tractațĭ de către cei ce mânuescŭ puterea în acestŭ statŭ?

Maghiarii numai doisprețece anĭ au avutŭ sĕ sufere greutatea absolutismului nemțescŭ, care tracta cu ei de o sută de orĭ mai bine și mai cu cruțare, decum tractéză ei cu noi, și'i desfidemŭ sĕ ne spună, dacă nu se săturaseră până în gâtŭ de starea de atuncĭ?

Ar crede omulŭ, că Maghiarii, carĭ au fostŭ și ei odată într'o situațiune aprópe ca a nóstră, sunt în stare a înțelege că, dacă o națiune se luptă de 17 anĭ în contra unui sistemŭ asupritorŭ, care a scos'o din tóte posițiunile vieței publice și sub care chiar cu ignorarea și călcarea legilorŭ esistente se prigonesce limba și naționalitatea ei, este imposibilŭ, ca sĕ nu se manifeste în sînulŭ ei, fie prin graiu viu séu în scrisŭ, o amărăciune ce corĕspunde simțĕmêntului ei publicŭ naționalŭ.

Insĕ când vedemŭ, că și foile oposiționale ca „Ellenzék“ și altele dau în glasulŭ organului guvernamentalŭ și cerŭ omorîrea cu orice prețŭ a liberului cuvêntŭ alŭ naționalităților, trebue sĕ ne îngrozimŭ de sórtea acestei patrii.

Neîmpăcațilorŭ despoțĭ maghiarĭ de calibrulŭ celorŭ dela „Nemzet“ și „Ellenzék“.... le aducemŭ aminte de cuvintele pronunțate de curêndŭ la adresa Maghiarilorŭ de către conducĕtorulŭ cehŭ Dr. Gregr, că *„ideea de naționalitate este mai puternică chiar decâtŭ dinamita, căcĭ ea aruncă în aerŭ chiar state întregĭ.“*

———○———

Discursulŭ lui Sennyey.

Discursulŭ ce l'a ținutŭ baronulŭ Sennyey în 17 l. c. când a ocupatŭ fotoliulŭ de președinte alŭ camerei magnațilorŭ este următorulŭ:

Inaltă cameră! (auḍițĭ! auḍițĭ!) Chiamatŭ fiindŭ la acestŭ strălucitŭ scaunŭ presidențialŭ ca urmașŭ alŭ acelui bărbatŭ, care la încep utulŭ carierei mele oficiale a fostŭ măestrulŭ meu; mai târḍiu în mijloculŭ unorŭ critice împrejurărĭ a conlucratŭ cu mine spre a pregăti restabilirea constituțiunei nóstre; și pe care l'amŭ veneratŭ întotdéuna ca amicŭ alŭ meu, care m'a fericitŭ cu simpatia lui multŭ prețuită și ale cărui strălucite merite, câștigate pentru tronŭ și patriă, precum și în cerculŭ acestei înalte camere au fostŭ în modŭ așa de demnŭ accentuate erĭ de unŭ vorbitorŭ împodobitŭ cu purpurŭ cu tótă puterea elocinței sale, — fie-mĭ iertatŭ înainte de tóte, ca urmândŭ acelei venerațiunĭ profundŭ sêmțite, ce-o datorescŭ acestei ilustre adunărĭ, sĕ salutŭ înalta cameră din adânculŭ inimei mele; fiă-mĭ ertatŭ sĕ vĕ declarŭ în momentulŭ, când în urma unei retragerĭ mai îndelungate din causă de bólă pășescŭ érășĭ pe cariera publică, împlinindŭ astfelŭ o datoriă către mine însumĭ, că mĕ presentŭ înaintea acestei înalte camere s u s ț i n- d u'mĭ p e d e p l i n ŭ p r i n c i p i e l e m e l e n e- s c h i m b a t e ș i i n d e p e n d i n ț a c o n v i c ț i u- n e i m e l e.

Deórece n u s t a u p e a c e a b a s ă a s o l i- d a r i t ă ț i i c u g u v e r n u l ŭ, care se crează prin identitatea de principii, am creḍutŭ înainte de tóte de a mea datoriă, de a'mĭ stabilí posițiunea mea politică la t r e p t e l e t r o n u l u i ș i f a ț ă c u g u v e r n u l ŭ cu o franchețĕ, care eschide orĭ-ce neînțelegere. Astăḍĭ însă, venerațiunea, ce-o amŭ pentru datoriile demnitățiĭ ce mi s'a datŭ preagrațiosŭ și pentru sentimentele constituționale ale înaltei camere, precum și acea amiciță și acea încredere, cu care mĕ onoréză mai mulțĭ din onorații ei membrii de unŭ lungŭ șirŭ de anĭ — mĕ silescŭ a declará: că d e l a m i n e n u s'a u c e r u t ŭ c o n c e s i u n ĭ p o l i t i c e, și potŭ adauge, că asemenĭ concesiunĭ nu s'au făcutŭ nicĭ deo-parte nicĭ de alta.

Deórece cu modulŭ acesta sêmtŭ că amŭ păstratŭ pe deplinŭ credința mea către principiele mele și deórece m'am convinsŭ de altă parte, că în unele cestiunĭ ideile mele, ce le profesezŭ de multŭ, se unescŭ în trăsurile principale cu acele ale guvernului — am creḍutŭ că voiu împlini datoria mea de cetățénŭ, décă, plecându-mĕ dinaintea pré înaltei resoluțiunĭ a domnului și regelui meu, voiu dedicá slabele mele puterĭ serviciului afacerilorŭ publice la acestŭ postŭ, care îmĭ face possibilŭ, ca d e p a r t e d e a g i t a ț i u n i l e l u p t e l o r ŭ p o l i t i c e sĕ iau o p o s i ț i u n e a f a r ă d e p a r t i d e, ba după ce suntŭ chiămatŭ a conduce discursurile acestei înalte camere, p e s t e p a r t i d e, urmândŭ astfelŭ esemplului neuitatului și regretatului meu amicŭ de principii și amicŭ p e r s o n a l ŭ*) care a sciutŭ sĕ împreune în totdéuna cunoscuta tăriă a convicțiunei sale cu obiectivitate nepărtinitóre. Urmândŭ acestui esemplu, îmĭ reservŭ de a lua locŭ eventualŭ în șirurile ilustrațilorŭ membri ai acestei înalte camere și de acolo sĕ esprimŭ părerile mele divergente; de altă parte sunt gata a sprijiní proiectele și năsuințele folositóre ale guvernului, orĭ de câte orĭ voiu puté face acésta conformŭ convicțiunei mele...

Acésta e partea cea mai esențială a discursulu d-lui Sennyey. Mai departe dênsulŭ a accentuatŭ, că cu tótă divergența principiilorŭ și a părerilorŭ diferite »este unŭ punctŭ de atingere comunŭ în acelŭ u n i c ŭ mare scopŭ, care este bunăstarea și fericirea.«

Mai departe amintesce proiectulŭ de lege pentru reorganisarea camerei magnațilorŭ și ḍice că soluțiunea acestei cesțiunĭ va creá o epocă în viața camerei. Acéstă cameră a fostŭ și va trebuí sĕ fie »unŭ e l e m e n t ŭ a l ŭ m o d e r a ț i u n e i, unŭ scutŭ alŭ susținerei statului, constituționalŭ si alŭ i n t e r e s e l o r ŭ n a ț i o n a l i t ă ț i i întruparea tradițiunilorŭ moștenite și a s p i r i t u l u i i n d e p e n d e n t ŭ c e s e î n a l ț ă p e s t e m i ș c ă- r i l e p a s i u n i l o r ŭ...« Sennyey doresce ca noua cameră sĕ fie „espresiunea fidelă și demnulŭ moștenitorŭ alŭ acelui tipŭ naționalŭ și politicŭ, care e o însușire de frunte a camerei magnațilorŭ,« și sĕ aibă garanțiile necesare de independență și durabilitate.«

In fine apeléză la membrii camerei și în specialŭ la membrii generațiunei mai june, ca sĕ-lŭ sprijinéscă în împlinirea misiunei, și dênsulŭ (Sennyey) se va simți fericitŭ, décă prin punctuala împlinire a datoriilorŭ sale va puté sĕ câștige încrederea camerei.

Discursulŭ a fostŭ primitŭ cu viue aplause. Veniseră la ședință toțĭ magnații, carĭ s'au aflatŭ în Pesta. Dintre ei a lipsitŭ numai unulŭ — comitele Andrassy. Absența lui a bătutŭ la ochĭ.

*) Mailath.

———○———

Procesulŭ de pressă în contra lui G. Barițŭ.

(Urmare).

Sibiiu, 17 Decemvre 1884.

Acusatulŭ **G. Barițŭ:** Domnilorŭ jurațĭ! Décă n'asŭ fi apărutŭ cu acéstă ocasiune ca fiulŭ patriei acesteia, ci ca streinŭ, din cetirea acestui articulŭ precum și din cetirea actului de acusațiune fórte puținŭ așŭ fi pututŭ înțelege, pentru ca sĕ-mĭ facŭ o idee clară despre întréga atacere. Acésta vine de acolo, că autorulŭ articulului a trecutŭ cu tăcerea o mulțime de fapte premergĕtóre. Acésta ar fi fostŭ pentru mine unŭ motivŭ, décă așŭ fi fostŭ aci, sĕ nu lasŭ în nicĭ unŭ casŭ acestŭ articulŭ în fóia mea. Nu din acele motive, ce i-a plăcutŭ procurorului sĕ le aducă înainte, ci numai din acesta! Cu totulŭ altfelŭ ar fi pututŭ autorulŭ articulului sĕ-șĭ esprime durerile sale, și cu mai multă motivare. Dar și o altă împrejurare m'a făcutŭ sĕ declarŭ judelui de instrucțiune, că n'așŭ fi admisŭ articululŭ, asta-i regula vieții mele, d'a nu mĕ amestecá în afacerile bisericescĭ ale altorŭ confesiunĭ, căcĭ foia mea nu este fóie bisericéscă, ci politică ș. a. Așŭ fi făcut'o cu atâtŭ mai puținŭ, că eu între multele confesiunĭ ale acestei țĕrĭ nu cunoscŭ nicĭ una, care sĕ vegheze cu atâta gelosiă asupra drepturilorŭ bisericei sale, ca tocmai cea gr. or., și acésta cu celŭ mai deplinŭ dreptŭ. Eu nu aparținŭ acestei bisericĭ și m'așŭ fi feritŭ sĕ mĕ ocupŭ cu vr'o afacere d'ale ei, dar așŭ fi doritŭ, ca unŭ altŭ ḍiarŭ, alŭ cărui redactorŭ aparține ei, sĕ espună acestŭ obiectŭ în cea mai bună ordine. Și pentru ce? Fiindcă credincioșii religiunei bisericei gr. or. române numĕră în Ungaria și în Ardelŭ peste $1^1/_2$ milionŭ suflete și au o mulțime de interese și trebuințe, asupra cărora numai acum câteva decenii nu putéu dispune, fiindcă nu le erá permisŭ. O deosebire estraordinară e de făcutŭ între tractarea afacerilorŭ religióse ale tuturorŭ celorlalte confesiunĭ și între afacerea acestei bisericĭ. Aci suntŭ de luatŭ în considerare cu totulŭ alte puncte de vedere. Celelalte au fostŭ cu totulŭ libere și înainte de 1848, ér acéstă biserică a fostŭ i n t e r r e l i- g i o n e s t o l e r a t a s, a fostŭ numai suferită, nu i-a fostŭ ertatŭ sĕ-șĭ înființeze scóle și fondurĭ religióse. Trebue sĕ mĕ întorcŭ în trecutŭ, chiar décă procurorulŭ mi-ar luá acésta în nume de rĕu. Până la 1848 biserica gr. or. în sensulŭ legilorŭ țĕrii nu'șĭ puté zidí scóle și nu-șĭ puté formá fondurĭ. In urma marelorŭ evenimente din 1848 și 1849 și a celorŭ ce au urmatŭ după acestea, devenĭ biserica liberă. Poporulŭ, clerulŭ, principii bisericescĭ trebuia sĕ véḍă acum, ca sĕ facă progrese cu cisme de șépte milurĭ, cu atâtŭ mai multŭ, fiindcă, precum

toţĭ sciu, acestŭ poporŭ este espusŭ până în diua de adĭ batjocurei din diferite părţĭ. Veţĭ fi vĕdutŭ, póte, chartele ţĕrii, care ilustréză cu diferite colorĭ starea statistică a scólelorŭ; nu e bătătorŭ la ochĭ, că tocmai în ţinuturile, în comitatele, în districtele, unde poporulŭ românŭ e mai numerosŭ, sunt colorile cele mai întunecate? Acésta uneorĭ se ia în bătaiă de jocŭ şi ne lovesce în inimă, fie că suntemŭ gr. cat. orĭ gr. or., fiindcă scimŭ, că nu suntemŭ vinovaţĭ de acésta, fiindcă nu ne era ertatŭ sĕ ne cultivămŭ. Braşovenii a trebuitŭ sĕ se judece şépte anĭ întregĭ, dela 1838 până la 1845, ca sĕ li se permită a'şĭ înfiinţa cu mijlócele lorŭ unŭ gimnasiu şi o scólă normală, şi au perdutŭ procesulŭ. Dar prin atotputernica bunĕtate şi numai în urma înţelepciunii domnitorului nostru a isbutitŭ acéstă biserică sĕ se împărtăşéscă de libertatea religiósă. Maiestatea Sa a permisŭ pré graţiosŭ sĕ se restabiléscă vechea mitropoliă, pétra unghiulară pentru hierarchia bisericéscă. Legislativa statului ungurescŭ a fostŭ aşa de generósă, că ceea ce a promisŭ Maiestatea Sa, a codificatŭ în art. de lege IX din 1868, care lege a fostŭ sancţionată şi de Maiestatea Sa. Curêndŭ după aceea, în puterea acestei legĭ s'a lucratŭ constituţiunea bisericéscă a acestei archidiecese pentru mai multŭ de 1½ milionŭ de suflete, s'a întăritŭ de Maiestatea Sa şi dela 1860 se află în deplină activitate. In puterea acestei constituţiunĭ bisericescĭ trebue ca congresulŭ bisericescŭ sĕ se convóce totŭ la trei anĭ, ca sĕ tracteze afacerile generale ale celorŭ trei diecese: Sibiu, Aradŭ şi Caransebeşŭ — cu totulŭ 90 de bărbaţĭ aleşĭ. Dela 1869 se întêmplă acum a doua óră, că s'a trecutŭ peste acestŭ periodŭ de trei anĭ. In anulŭ 1877 s'a disŭ mai ântêiu, că în Turcia popórele se încaeră! Dér pentru Dumnedeu, ce avemŭ noi cu unŭ rĕsboiu esternŭ, ca pentru aceea sĕ se împedece mersulŭ regulatŭ alŭ pertractărilorŭ bisericescĭ? Acum s'a întêmplatŭ a doua óră. Ceva de neînţelesŭ, în fóia guvernamentală »Pester Lloyd« dela 13 c. s'a jucatŭ o prevenire, póte prevĕdêndŭ, că cum are sĕ fie adĭ acéstă pertractare, şi într'unŭ lungŭ articulŭ afirmă, că Ex. lorŭ d-nii miniştri Tisza şi Trefort n'ar fi fostŭ nicĭ decum de părere, ca sub pretextulŭ serbătorii lui Horia şi Cloşca sĕ se amâne convocarea congresului. Aci am fóia oficială a d-lui mitropolitŭ Mironŭ Romanŭ Nr. 122/1884; in ea se presupune, că »Luminătorulŭ« şi »Observatorulŭ« meu învinovăţescŭ în modŭ nedreptŭ pe Escelenţa Sa, că n'a convocatŭ congresulŭ, şi că d-nii ministri şĭ-ar fi esprimatŭ numai dorinţa, ca sĕ nu se convóce acestŭ congresŭ. Aci însĕ fóia oficială dice espresŭ, că, pe când consistoriulŭ metropolitanŭ se întrunise în şedinţă plenară, consistorului i s'a presentatŭ unŭ emisŭ ministerialŭ, şi din causa acestui emisŭ congresulŭ nu s'a pututŭ ţiné. Nu potŭ presenta acestŭ actŭ din archiva metropolitană, dar sunt mulţămitŭ cu ceea ce dice despre acésta fóia oficială, căcĭ acésta adeveresce, că amânarea s'a făcutŭ în urma acelui emisŭ. Eu, în casulŭ de faţă, aşŭ fi sfătuitŭ pe d-nii credincioşĭ ai confesiunei gr. or., sĕ nu se pre turbure de acésta, căcĭ şi parlamente chiar nu se convócă anĭ întregĭ. Dar la astfelŭ de observaţiunĭ amŭ primitŭ şi primescŭ di de di rĕspunsŭ, că nu numai acésta e durerea nóstră, că congresulŭ s'a amânatŭ câte unŭ anŭ de două orĭ, dar ne face sĕ tremurămŭ împrejurarea, că autonomia nóstră bisericéscă se vatemă şi la urma urmelorŭ s'ar putea înlătura. Acesta e motivulŭ, pentru care şi articululŭ din „Observatorulŭ« s'a scrisŭ în espresiunĭ atâtŭ de dureróse. Domnilorŭ juraţĭ! Vĕ este cunoscutŭ, că statulŭ în înţelesulŭ sĕu bine înţelesŭ are sĕ sprijinéscă societăţile religióse, dacă e necesarŭ chiar şi din partea statului, cĭ asa dară se destinéză de mai mulţĭ anĭ o sumă óre care şi pentru biserica gr. or., spre a se plăti lefurile membrilorŭ consistoriali, şi o altă sumă spre a se ajutora cu câte-va sute de florinĭ mai mulţĭ preoţĭ, carĭ totdeodată suntŭ şi taţĭ ai mai multorŭ copiĭ. Pentru acésta, pe câtŭ sciu eu, suntŭ destinaţĭ 24,000 fl. In anii trecuţĭ acéstă sumă s'a împărţitŭ prin consitorii la acei preoţĭ, carĭ erau mai lipsiţĭ. In anulŭ trecutŭ însă, Ex. Sa d. ministru de culte află de neapĕratŭ necesarŭ, ca preoţii lipsiţĭ sĕ nu se mai adreseze la autoritatea lorŭ preoţéscă, ci nemijlocitŭ la elŭ. Lasŭ sĕ presupuneţĭ, domnii mei, că acéstă pretenţiune a ministrului se face şi altei bisericĭ, şi la episcopii catolicĭ séu protestanţĭ, şi sĕ vĕ închipuiţĭ, ce aţĭ dice la acésta. Nu sciu ce a disŭ Ex. Sa mitropolitulŭ, dér sinodulŭ bisericescŭ, care s'a întrunitŭ în Sibiiu după Pascile acestui anŭ, a renunţatŭ unanimŭ la aceştĭ 24,000 fl. şi i-a respinsŭ, fiindcă a vĕdutŭ că acésta e celŭ mai mare pericolŭ pentru autonomia lui. Aşŭ fi în stare, domnii mei, sĕ vĕ enumĕrŭ multe casurĭ, carĭ ţintescŭ, după judecata fiecăruia, la înormĕntarea autonomiei bisericescĭ dér sciu, câtŭ de scumpŭ vĕ este timpulŭ şi de aceea voiu aduce numai unŭ singurŭ esemplu, care permite sĕ conchideţĭ la 100 altele.

In anulŭ 1876 consistoriulŭ archiepiscopescŭ instală provisoriu ca institutorŭ în Murĕşŭ-Illye pe unŭ tĕnĕrŭ; acesta nu'şĭ vede de postulŭ sĕu, devine acolo vice-notarŭ şi esecutorŭ de dare şi închiriază o parte din locuinţa sa unuĭ jidovŭ pentru cârciumă. Acésta se raportéză consistoriului, se publică unŭ nou concursŭ, sa anunţă concurenţii şi se numesce unŭ teologŭ absolutŭ şi pedagogŭ diplomatŭ. Celŭ numitŭ provisoriu însĕ, care funcţionă numai după nume, se opune şi se adreséză autorităţiĭ administrative, acésta respinge pe celŭ numitŭ de consistoriu şi instaléză în modŭ arbitrarŭ pe celŭ provisoriu. Afacerea ajunge la ministerŭ, se prelungesce dela 1877 până în 1880, în fine instaléză cu forţa pe celŭ numitŭ provisoriu. Domnii mei, dacă autonomia vreunei bisericĭ creştine, dér fie măcar şi mohamedană, astfelŭ se respectă, atuncĭ credŭ, că respectivii credincioşĭ ai religiei trebue sĕ fie fórte îngrijaţĭ de esistenţa autonomiei lorŭ mai departe. In astfelŭ de casŭ nu mai e vorba de o administraţiune de sine. E lipsă de scóle, se adună unŭ capitalŭ, ca în puterea art. 38 şi 44 de lege sĕ se înfiinţeze scóle, căcĭ în aceste legĭ se dice espresŭ, că nu numai confesiunĭ, ci şi societăţĭ şi privaţĭ potŭ înfiinţa scóle din mijlócele lorŭ. In provincia mitropolitană esistă şi unŭ fondŭ alŭ fostului regimentŭ românŭ bănăţénŭ, acesta a adunatŭ, sub administraţiunea militară fórte regulată de mai nainte, capitalurĭ pentru acestŭ scopŭ şi de anĭ cere permisiunea d'a'şĭ puté înfiinţa acolo unŭ gimnasiu. Este peste putinţa omenéscă d'a primi încuviinţerea! In orăşelulŭ Bozovici ómenii 'şi-au ridicatŭ, cu unŭ frumosŭ capitalŭ, o scólă confesională; întréga poporaţiune aparţine unei confesiunĭ; scóla i s'a închisŭ. Aşa dară, domnii mei, aceste fapte vorbescŭ, nu mai înşirŭ altele. Dacă tóte astea i s'arŭ întêmpla unei alte bisericĭ, ce s'arŭ dice la acésta? Acum o lună, credŭ, într'o diecesă reformată a Ungariei se alese unŭ nou episcopŭ, Pré Venerabilulŭ Karl Szasz. In discursulŭ sĕu de inaugurare a aflatŭ necesarŭ în anulŭ 1884, sĕ esprime, în biserica plină cuviutele greu cumpenitóre, că nu esistă nicĭ o putere în lume, care ar cuteza sĕ atingă autonomia bisericei reformate, şi dacă ar fi, atuncĭ credincioşii bisericei elvetice şi-arŭ apĕra cu hotărîre autonomia lorŭ până la sânge. Cum a ajunsŭ Pré Vener. Sa la espresiunĭ atâtŭ de greu cumpenitóre, cu atâtŭ mai puţinŭ înţelegŭ, că maioritatea preponderantă a acestei bisericĭ aparţine naţiunei maghiare şi în frunte'i se află Ex. Sa d. ministru-preşedinte şi familia Tisza. Dacă o aslfelŭ de biserică nu póte avé nicĭ unŭ motivŭ de a veghea cu atâta gelosiă asupra autonomiei ei şi de a ameninţa cu vĕrsare de sânge în casulŭ când s'ar încumeta cineva s'o atace, ce rĕmâne atuncĭ celorlalte bisericĭ? După o lună Pré Vener. Sa episcopulŭ diecesanŭ rom. cat. din Sătmarŭ, Schlauch, a ţinutŭ în »Reuniunea St. Ladislau« unŭ discursŭ; elŭ nu ameninţă adecă aşa grozavŭ, ca episcopulŭ reformatŭ, dar dice despre autonomiă: „că noi nicĭ cu aceea nu ne putemŭ mulţămí, ca în statŭ modernŭ sĕ se dispună de afacerile nóstre catolice de nobis sine nobis.« Aşa dară d-nii catolicĭ nu vréu cu nicĭ unŭ preţŭ sĕ sufere, ca concetăţenĭ de altă confesiune sĕ se amestece în afacerile lorŭ şi sigurŭ cu celŭ mai deplinŭ dreptŭ. Dar mi se va obiecta, că statulŭ are unŭ dreptŭ de supraveghiare. Bucurosŭ vremŭ sĕ recunóscemŭ acésta, dar facemŭ o ageră distincţiune între dreptŭ de supraveghiare şi între jus patronatus. Dreptŭ de patronatŭ are locŭ acolo, unde o comună, o persónă morală séu fisică zidesce o biserică séu scólă şi dice: câtŭ timpŭ voiu trăi eu şi copii copiilorŭ mei, séu ca statŭ statulŭ, ne reservămŭ dreptulŭ sĕ decidemŭ în afacerile ei pentru totdéuna. Când însă cineva crează din mijlócele sale, cum a făcutŭ săraca biserică gr. or., nu sciu până unde se întinde acestŭ dreptŭ de supraveghiare, şi anume de merge aşa de departe, că unŭ comisarŭ alŭ guvernului póte vení, ca în anulŭ trecutŭ, sĕ ia socotelile bisericei şi sĕ cerceteze totŭ fără scirea archiepiscopului séu chiar a sinodului. Domnilor, din aceste împrejurărĭ veţĭ puté socotí, că e fórte lăţită credinţa, că se lucréză la nimicirea autonomiei bisericei gr. or.; póte fi falsă, der esistă. Şi că bănuiala e fórte îndreptăţită, se póte dovedi din trecutulŭ celŭ fórte tristŭ alŭ acestei bisericĭ, din fiecare fóiă a istoriei ei. Rĕposatulŭ împĕratŭ Franciscŭ a datŭ la 1810 instrucţiunĭ episcopului Vasilie Moga, ce atitudine sĕ ia în diecesa sa şi cum sĕ lucreze pentru cultura poporului; ş. a. i-a poruncitŭ împĕratulŭ, ba chiar sĕ nu priméscă în statulŭ preoţescŭ alţĭ ómenĭ tinerĭ, decâtŭ de cei carĭ au absolvatŭ gimnasiulŭ, şi sĕ caute a înfiinţă unŭ seminarŭ. Episcopulŭ şĭ-a permisŭ a întreba: din ce fondŭ? Nu esistă nicĭ unulŭ. Timpŭ de 15 anĭ fusese scaunulŭ episcopescŭ vacantŭ şi în suta trecută decenii întregĭ. Faceţĭ o colectă! fŭ rĕspunsulŭ. Episcopulŭ încércă sĕ celecteze la credincioşii sĕi, atuncĭ în numĕrŭ de 700,000; guvernulŭ provincialŭ însĕ se pare, precum se obicĭnuia atuncĭ, că înaltulŭ ordinŭ l'a aruncatŭ cum honore ad acta nevoindŭ sĕ scie de elŭ. Episcopulŭ totuşĭ voia sĕ aibă banĭ şi se ţinŭ de ordinulŭ Maiestăţii Sale; elŭ fŭ ameninţatŭ cu arestare, aşa că în anulŭ 1832 trebuì sĕ fugă la Viena. Atuncĭ venì din Viena ordinulŭ, sé fie lăsatŭ în pace; dar nu mai cutezà sĕ înfiinţeze unŭ seminarŭ. La mórtea sa, în anulŭ 1845, acéstă biserică avută în credincioşĭ nu poseda mai multŭ de 60,000 fl. Până în diua de adĭ în acéstă archidiecesă şi chiar în Ardélŭ la Românii nostri se potŭ vedea bisericĭ făcute din gardŭ, acoperite cu paiă, ba cunoscŭ localităţĭ, unde serviciulŭ divinŭ se face încă în vre-o şură séu în locuinţa preotului. In oraşulŭ Deşŭ se póte vedé într'o stradă principală o baracă de scândurĭ ca biserică. In astfelŭ de împrejurărĭ, când tótă lumea cere de la noi — şi cu dreptŭ cuvêntŭ — ca în interesulŭ statului şi a poporului sĕ căutămŭ a progresa pe câtŭ se póte în cultură, sĕ nu se mire cineva, când mereu se lovesce în organismulŭ bisericei, dacă poporulŭ nu mai dă nimicŭ, căcĭ numai poporulŭ póte ridicá scóla şi biserica, de la statŭ fórte puţinŭ se primesce. Şi noi nu facemŭ de silă; din 3 crucerĭ dămŭ unulŭ pentru scólă séu biserică, numai ca s'avemŭ ceva. Şi în 30 de anĭ acestŭ poporŭ a ridicatŭ peste 2000 de scóle şi o mulţime de bisericĭ în ţinuturĭ, unde înainte de împĕratulŭ Iosifŭ II nu era ertatŭ sĕ ridicămŭ bisericĭ din materialŭ solidŭ, de cele în valóre de 5—30,000 fl. Dér deodată nu póte face tóte unŭ poporŭ rĕmasŭ atâtŭ de multŭ îndĕrĕtŭ. Tóte acestea însĕ vĕ potŭ da o ideă, cu ce durere s'a primitŭ scirea, că congresulŭ nu se va ţiné anulŭ acesta. Autoritatea statului pune mare pond pe sĕrbătórea lui Horia şi Cloşca.

Sciu fórte bine dintr'o mulţime de diare în diferite limbĭ că numele Horia, Cloşca şi Crişanŭ trecŭ de infame. In opiniunea publică a celorŭ mai mulţĭ locuitorĭ ai ţĕrii ei trecŭ de tâlharĭ. Mi voiu permite sĕ privescŭ în faţă aceste evenimente din 1784 şi sĕ punŭ întrebarea: fost-au aceştĭ bărbaţĭ în adevĕrŭ tâlharĭ orĭ ómenĭ onestĭ? Nicĭ o vorbă nu voiu dice dela mine asupra acestui obiectŭ, ci din două opurĭ ale duorŭ distinşĭ bărbaţĭ de naţionalitate maghiară: comitele Teleky Domokos şi Szilágyi Ferencz. Până în 1848, mi-aducŭ fórte bine aminte, pe când studiamŭ în Cluşiu, nouĕ Valachilorŭ nu ne-ar fi trecutŭ prin minte sĕ esprimămŭ aceste nume, fiindcă amŭ fi fostŭ luaţĭ de urechĭ. Dar pentru aceea la orĭ ce mică mişcare eramŭ regulaţĭ cu cuvintele: »te kicsiny Hora, te Closca.« In fine, potŭ dice, sf. spiritŭ a luminatŭ pe comitele Teleky, care-şĭ propuse sĕ scrie istoria revoltei poporale de atuncĭ după documente oficiale. Elŭ a isbutitŭ mai puţinŭ ca profesorulŭ Szilágyi, dar pe basa documentelorŭ ce le citéză, dice într'unŭ locŭ: dacă ar fi fostŭ adevĕratŭ numai jumĕtate din ceea ce a avutŭ sĕ sufere poporulŭ din Ardélŭ, n'ar fi nicĭ o mirare, că acestŭ poporŭ ajunsŭ în fine la desperare a apucatŭ armele. (Aci acusatulŭ arată suferinţele ţĕranilorŭ din suta trecută, că mulţĭ lucrau 208 dile pe anŭ cu 4 boi pentru proprietarŭ, că ordinile împĕrătescĭ nu se băgau în sémă, că poporulŭ fugea din causa chinurilorŭ sale din ţéră, care tocmai erá ameninţată de Turcĭ, şi împĕratulŭ nu puté fi indiferentŭ în faţa acestui periculŭ; dar guvernulŭ provincialŭ nu vrea sĕ scie de nimicŭ. Impĕratulŭ dase ordinŭ sĕ se conscrie poporulŭ şi sĕ se înmulţéscă grănicerii, ér guvernulŭ provincialŭ umplea temniţele cu Românii, carĭ se anunţau la conscriere. Cu tóte acestea revolta ni se atribue ca o infamiă). Dar chiar numai în timpŭ de unŭ seculŭ s'au ivitŭ o mulţime de conspiraţiunĭ, mai alesŭ în Ungaria, şi ce omŭ din lume batjocuresce astădĭ pe respectiva naţionalitate în fiecare di? A fostŭ grozavulŭ complotŭ din 1735, când Sêrbii cu reformaţii din Ungaria hotărîseră la Aradŭ şi în comitatele învecinate sĕ pue în lucrare o revoltă generală. Ei au fostŭ trădaţi, trei au fostŭ rupţĭ cu róta, alţii spêndurаţĭ şi decapitaţĭ, şi tóte temniţele erau pline cu ei. Venì anulŭ 1793/94 cu elŭ grozavulŭ complotŭ alŭ abatelui Martinovicĭ, prin care venì în periculŭ întréga familiă imperială. Cui i-a trecutŭ prin capŭ, sĕ infereze pentru acésta naţionalitatea şi confesiunea respectivilorŭ, cum ni se face nouĕ? Aşŭ putea cita casurĭ din anii treiçecĭ, când, cu ocasiunea revoluţiunii polone, concetăţenii noştri plecau în cete prin Galiţia în Polonia ruséscă, ca sé dea ajutorŭ. V'aşŭ puté numi grozavulŭ complotŭ din 1855, când erau în periculŭ toţĭ oficerii şi funcţionarii împĕrătescĭ. Numai noi trebue sĕ suferimŭ, numai nouĕ ni se strigă în Cluşiu, Oradea mare, Tèrgu Mureşului: Hora-Cloşca! Acesta e unulŭ din adevĕratele motive pentru care în fine 'şĭ-au disŭ ómenii tinerĭ: până când sĕ ni'se arunce acéstă infamiă?... Resultatulŭ revoltei a fostŭ desfiinţarea iobăgiei.... Prin acestea am vrutŭ sĕ dovedescŭ, că nu trebue sĕ se mire cineva, décă aceste nume după o sută de anĭ aparŭ astfelŭ; numai aşa se póte judecá partea a treia a articulului, cea politică, în care autorulŭ vorbesce despre Plevna unguréscă ş. a.... Prin ea înţelegemŭ sistemulŭ actualŭ, care nu numai de noi Românii e combătutŭ, ci şi de alte multe partide: de cea dela 1848, care nu vré sĕ scie nimicŭ de dualimŭ; de partida din 14 Aprilie 1849, de acéstă grozavă partidă, care încă nu vrea sĕ scie nimicŭ de elŭ. Eu n'amŭ combătutŭ dualismulŭ ca atare, dar felulŭ şi chipulŭ cum se aplică acestŭ sistemŭ asupra nóstră negreşitŭ că nu póte sĕ ne placă şi trebue sé ne apĕrămŭ, când legĭ, care s'au făcutŭ fără noi, dar cărora ne supunemŭ, nu se ţinŭ în onóre.

După acésta a luatŭ cuvêntulŭ apĕrătorulŭ Franz Frühbek.

(Va urmá).

Supĕrărĭ şi dorinţe.

Din incidentulŭ procesului de pressă alŭ „Observatorului,“ organulŭ oficialŭ alŭ lui Tisza Kalman, „Nemzet“, scrie următórele:

»Noi nu ne ţinemŭ de aceea, carĭ in afacerĭ de ale naţionalităţilorŭ sunt aplecaţĭ de-a pune unŭ prea mare preţŭ pe însemnătatea agitaţiunei unorŭ estremĭ. Dér cutezămŭ a afirmá, că opiniunea publică maghiară fără deosebire s'a săturatŭ deja de asemenĭ sentinţe. Vederile partidelorŭ cu privire la mĕsurile escepţionale, ce le-a anunţatŭ guvernulŭ in afacerea tribunalelorŭ de pressă, potŭ fi şi suntŭ diferite; nu credemŭ însĕ că va esistá deosebire de vederĭ în privinţa aceea, că trebue sĕ ne gândimŭ asupra modurilorŭ prin carĭ sĕ putemŭ împedecá, ca tribunalele legale ale Ungariei sĕ fie constrînse a declará ca scutită de pedépsă o asemenea agitaţiune ca aceea ce se cuprinde în articlulŭ memoratŭ alŭ »Observatorului.«

La acésta dorinţă esprimată de diarulŭ „Nemzet“, observă oposiţionalulŭ „Ellenzék“ din Cluşiu următórele:

„Décă în guvernulŭ Tisza ar fi acea energiă şi acelŭ tactŭ, ce i-lŭ atribue linguşitorii lui cu mândriă de multŭ ar fi gătat'o cu agitaţiunile trădătóre de patriă ale naţionalităţilorŭ şi mai alesŭ cu foile de soiulŭ „Observatorului« a »Gazetei« şi a »Tageblatt-lui.« Ar fi gătat'o fără se bată la ochĭ şi fără de a mai alarmá tótă lumea, cu aşa disele mĕsurĭ esceptionale legislative. Fórte simplu puté se fie modulŭ. Cercurile curţilorŭ cu juratĭ şi reşedinţele lorŭ şi aşa guvernulŭ le-a stabilitŭ pe calea ordinaţiunilorŭ. Dér dĕu de multŭ, fórte de mult ar fi putută sĕ schimbe aceste reşedinţe pe calea ordinaţiunilorŭ; şi de esemplu ar fi putută sĕ declare de reşedinţe ale juriului: Budapeşta, Caşcvia, Seghedinulŭ, Debreţinulŭ şi Cluşulŭ. Juraţii patrioticĭ ai acestorŭ oraşe ar fi putută apoi sĕ-le dé peste degete unorŭ foi ca »Gazeta,« „Observatorulŭ« şi „Tageblatt“-ulŭ, carĭ agitéză cu aşa urîtă nerecunoscinţă şi neînfrênare....

Incheiândŭ „Ellenzék“ declară, că pentru asemenĭ mĕsurĭ nu e capabilŭ sistemulŭ mamelucescŭ, şi nu e de ajunsŭ o tactică uşurică, care se ocupă de nimicurĭ, ci e de lipsă tactŭ, sunt de lipsă idei politice....

SCIRILE ḌILEI.

Cetimŭ în »Pester Lloyd:« Preşedintele societăţi de lectură universitare din Pesta a făcutŭ arătare rectorului în contra acelorŭ universitarĭ slavĭ, carĭ au înscenatŭ serbarea de înfrăţire a tinerimei universitare sêrbe, române si slovace, şi l'a rugatŭ sĕ dea acestorŭ agitatorĭ nepatrioticĭ o pedépsă exemplară. Rectorulŭ D-r. Desider Bita a citatŭ pe tabla négră **ad audiendum verbum** pe preşedintele banchetului Alexandru Petrovicĭ şi l'a întrebatŭ despre scopulŭ şi direcţiunea nisuinţelorŭ urmărite de junimea universitară slavă şi despre purtarea ei. Precum anunţă »Hircsarnok,« în curêndŭ vorŭ fi traşĭ şi alţii la interogatoriu. Intre tinerimea universitară se însceneză o mişcare, cu scopŭ ca studenţitorŭ universitarĭ, duşmanĭ Ungurilorŭ — în casŭ că senatulŭ academicŭ n'ar procede cu tótă stricteţa în contra capilorŭ astorfelŭ de agitaţiunĭ — sĕ le facă imposibilă, pe cale socială, rĕmânerea lorŭ la universitatea din Pesta.«

—0—

Renumitulŭ violinistă Gerhard Brassin împreună cu pianista Clara Stein vorŭ dá Vinerĭ în 14 Decemvre st. v. unŭ Concertŭ în sala Hotelului Nr. 1. Brassin a concertatŭ mai în tóte capitalele Europei cu succesulŭ celŭ mai strălucitŭ, şi în tóte părţile a sciutŭ sĕ'şĭ câştige atâtŭ simpatia câtŭ şi mulţămirea publicului ascultătorŭ. Aasemenea şi pe d-na Stein o cunóscemŭ ca pe o pianistă bună şi sigură. — Programa vomŭ publica-o într'unŭ numĕrŭ viitorŭ.

—0—

Procurorulŭ din Timişóra a fostŭ încunosciinţatŭ de guvernulŭ francesŭ, că Johann Gärtner, de locŭ de lângă Timişóra, soldatŭ în legiunea francesă streină, a fostŭ împuşcatŭ la 12 Augustŭ a. c. în Tonching pentru desertare.

—0—

»Niederösterr. Escompte Gesellschaft,« despre care amŭ comunicatŭ în numĕrulŭ trecutŭ, s'a înfiinţatŭ la 1853 cu unŭ capitalŭ de 7,000,000 fl. Beneficiulŭ netto din 1882 a fostŭ de 741,532 fl. Lucas Jauner era locţiitorŭ de directorŭ şi şefŭ alŭ despărţĕmêntului de escomptŭ.

—0—

Cu ocasiunea orcanului de la 8 Decemvre n., în satulŭ Ternowetz, în Stiria, a isbucnitŭ unŭ focŭ, care într'unŭ sfertŭ de oră a luatŭ astfelŭ de dimensiunĭ, încâtŭ din totŭ satulŭ numai şése case au scăpatŭ Miseria e la culme.

—0—

Din Belgradŭ se telegrafiază, că castelulŭ regalŭ din Cragujevaţŭ, care fusese reşedinţa principelui Miloşŭ, a arsŭ. Castelulŭ înăuntru era ornatŭ cu unŭ luxŭ orientalŭ şi conţinea o bogată colecţiune de antichităţĭ şi preţiosităţĭ turcescĭ.

—0—

Hagi Loja, vestitulŭ capŭ de insurgenţĭ din Herţegovina, a ajunsŭ la Mecca şi a fostŭ întêmpinatŭ afară din oraşŭ de mai întréga poporaţiune, primindu'lŭ cu entusiasmŭ.

Veghiaţĭ!

Sub titlulŭ acesta scrie „Budapester Tagblatt“:

Departe pe marginea orisontului politicŭ lucescŭ conturile nesigure ale unei ocupaţiunĭ viitóre. Noi credemŭ asigurărilorŭ, ce le-au datŭ mai dêunăḍĭ ministrii Kálnoky şi Kállay, că guvernulŭ comunŭ n'are acum de gândŭ a trece peste Mitroviţa. Noi le credemŭ aşa de sigurŭ, după cum amŭ credutŭ asigurărilorŭ contelui Andrassy, că Austro-Ungaria nu are de gândŭ sĕ ocupe Bosnia. Totuşĭ, esperiinţa ne-a arătatŭ, că locuitorii din palatulŭ de pe Balplatz nu sciu sĕ dea evenementelorŭ cursulŭ doritŭ, ci suntŭ răpiţĭ şi duşĭ de ele în nisce teritorii în care, celŭ puţinŭ după asigurările-lorŭ, nu voiau sĕ intre, — mai ântêiu la Bosnia şi mai târḍiu la Salonicŭ. Nu póte Ungaria împedecá, ca bărbaţii de statŭ comunĭ sĕ se arate éră mai slabĭ decâtŭ evenimentele, totuşĭ ea sĕ veghieze, ca sĕ nu fie odată éră fără de scirea şi voia ei târîtă într'o aventură orientală. Primele umbre ale încurcăturilorŭ viitóre, care ar puté învită la nouĕ ocupaţiunĭ, se arată de curêndŭ éraşĭ. In acele districte ale Albaniei nordice, în care populaţiunea creştină nu vrea cu nicĭ unŭ preţŭ sĕ devină muntenegrénă şi care cu armele în mână îşĭ apĕră apartinenţa sa la Turcia, domnescŭ aprópe stărĭ anarchice, ce iau dimensiunĭ totŭ mai marĭ spre sudŭ. Contele Kalnoky a asemĕnatŭ în delegaţiunea austriacă starea din Albania cu cea din Bosnia inainte de ocupaţiune, unŭ semnŭ că vindecarea se póte face numai printr'o ocupaţiune. Incurcăturile albaneze singure n'ar fi ameninţătóre, dér pe lângă ele se mai adaugă de câtva timpŭ o campaniă de **scene îngrozitóre macedonene**, care se agiteză mai cu sémă în Anglia şi Rumelia orientală, dér şi în Rusia, Grecia şi în Italia. Foile din Londra, mai cu sémă cele guvernamentale, suntŭ pline de raporturĭ despre fapte crâncene şi barbare, ce le comitŭ bandiţii turcĭ contra Bulgarilorŭ creştinĭ din Macedonia. Celui ce ar crede numai a ḍécea parte din istorisirile acestea, i-ar îngheţá inima de grózā. Ciudatŭ lucru, că despre atrocităţile din Macedonia nu raporteză ḍiarele din ţĕrile vecine nimicŭ, pe când cele englese spunŭ grozăvenii. Fóia bulgară »Mariţa« vorbesce despre o bandă de hoţĭ, care a omorîtŭ atâţĭ Bulgarĭ, câţĭ şi Turcĭ. Corespondenţe numeróse ale foilorŭ grecescĭ aducŭ istorii sensaţionale despre jăfuirea unorŭ sate şi curţĭ de către bandiţĭ Numescŭ pe căpitanulŭ bandei Goriski Pop (popii munţilorŭ.) Bandiţiĭ suntŭ celŭ puţinŭ în parte creştinĭ. Haiducia este o instituţiune vechiă bulgăréscă. Fără îndoélă n'avemŭ de a face cu-o persecuţiune a creştinilorŭ, ci celŭ multŭ brigandagiulŭ obicinuitŭ a luatŭ dimensiunĭ mai marĭ şi garnisónele turcescĭ, carĭ de unŭ anŭ nu şi-au căpĕtatŭ simbria. nu desvóltă destulă energiă în urmărirea lorŭ. Aceste lucrurĭ suntŭ ce e dreptŭ deplorabile, totuşĭ Auglia, care are de a înregistra în fiecare lună în Irlanda câte o duzină de omorurĭ agrare, incendiurĭ, slutirĭ, spargeri cu dinamita, care omóră în Guinea-nouă pe indigenii pacinicĭ în masse cu diuamita, pe Trinidad împuşcă pe Culisii hindostanĭ cu grămada, pentru că voescŭ sĕ serbeze sĕrbătórea lorŭ principală religiósă Mohurrum, Anglia sĕ-şĭ vĕdă bârna în ochii sĕi şi sĕ nu totŭ arate ţandĕra în ochii Turciei. Dér din contră în Britania s'a încinsŭ o agitaţiune de atrocităţĭ macedonene şi s'a transplântatŭ şi în parlamentŭ şi Gladstone capĕtă pe cale telegrafică dela comitetele bulgărescĭ de binefacere scirĭ despre persecuţiunile creştinilorŭ.

Ce origine are mişcarea cea nouă a atrocităţilorŭ, care scopŭ îlŭ urmăresce încă nu se póte sci. Totuşĭ este lucru ciudatŭ că agitaţiunile au începutŭ după Skiernevice. Voesce Gladstone sĕ abată atenţiunea puterilorŭ dela Egiptŭ? Séu că voesce ca prin Macedonia sĕ desfăşure éră cestiunea orientală şi cu acéstă ocasiune sĕ bage în sacŭ Egiptulŭ şi sĕ învrăjbéscă pe Austria cu Rusia? O cestiune orientală esistă numai când au lipsă puterile de una, ḍicea odată br. Hübner. Rusia şi Austro-Ungaria, carĭ în basa tractatelorŭ după cum s'a ḍisŭ în mesagiulŭ tronului, s'au înţelesŭ, n'au lipsă de cestiunea acésta. Dér Anglia şi Italia, care rĕmnescŭ după Tripolitania din Africa, o dorescŭ. Şi prin descrierile ce le facŭ Englesii şi Italienii despre persecuţiunile creştinilorŭ din Macedonia uşorŭ se póte aprinde fantasia şi fanatismulŭ în massele rusescĭ. Nicĭ unŭ domnitorŭ nu este aşa de dependinte de capriciile masselorŭ, ca autocratulŭ din Russia. Alexsandru III. póte fi silitŭ la o învasiune ca şi Alexandru II. Şi atuncĭ inţelepţii noştri comunĭ ne vorŭ documenta, că, ca sĕ călcâmŭ şérpele panslavismului pe capŭ, vomŭ trebui sĕ ocupămŭ Saloniculŭ séu Macedonia şi Albania. Décă vorŭ fi înaintatŭ lucrurile pănă la intervenţiune, după cum se agiteză deocamdată pe calea ḍiaristică din Londra şi din Petersburg. atuncĭ lavina nu sĕ va mai poté opri.

De aceea deputaţii noştri sĕ veghieze, ca monarchia sĕ nu se încurce în angagiamente diplomatice. Décă nu vomŭ lua séma, se va face împărţirea ultimă a Turcii mai înainte de a fi învinsŭ noi urmările aventurii bosniace. Şi în ḍiua, când trupele nóstre de ocupaţiune vorŭ ajunge la marea egeică, nu se mai póte ţinea dualismulŭ, care o Bosniă póte sĕ supórte pentru câtva timpŭ, déră de sigurŭ douĕ séu trei Bosnii nu va puté suporta.

Din espunerile fóiei pestane ar resultá, că dualismulŭ numai în marea egeică se póte înecá ca Egeu. Déră pănă acolo nu scimŭ ḍĕu, cum va puté ajunge Austria. Multŭ sânge ar mai trebuí sĕ verse.

Maghiarisarea în fosta graniţă militară.

Din Jurulŭ Panciovei, 5 (17) Decemvre 1884.

Credŭ, că nu va fi fără interesŭ pentru cetitorii »Gazetei«, dacă vorŭ aflá câte ceva din ţinutulŭ Panciovei. Nu stămŭ nici noi mai îndĕrĕtŭ în suferinţe, decâtŭ poporulŭ din alte părţĭ ale ţĕrei, suferinţe ce avemŭ sĕ le mulţămimŭ părintescului guvernŭ Tisza. Activitatea naţională a Românilorŭ din acestŭ ţinutŭ de graniţă cu durere trebue sĕ-o spunŭ, că nu stă în nicĭ o proporţiune cu nĕcazurile nóstre. Orbecămŭ, căcĭ ne lipsescŭ conducĕtorii conscienţioşĭ. Unŭ singurŭ advocatŭ românŭ avemŭ în Panciova, pe d. Tisu, care singurŭ nu póte luptá contra curentului turbatŭ, fiindŭ răpiţĭ de acesta şi mulţĭ inteligenţĭ românĭ, carĭ au mai rĕmasŭ conducĕtorĭ ai poporului încă de pe timpulŭ, când esista graniţă militară. Preoţii, cu puţină escepţiune, s'au asociatŭ cu lupii la paza turmei lorŭ. Politică de buzunarŭ şi tactŭ greşitŭ pretutindenea.

Scólele comunale date de foştii grăniţerĭ în paza directă a ministerului îşĭ păstreză încă caracterulŭ lorŭ naţionalŭ, ceea ce va fi datŭ ansă d-lui Trefort de a grăbi cu înfiinţarea scólelorŭ de statŭ mai prin tóte comunele. In tómna trecută se înfiinţară mai multe scóle de statŭ ungurescĭ în comune, unde locuitorii sunt nemaghiarĭ. Foştii grăniţerĭ se căescŭ acum destulŭ, cu tóte că ei înşii au cerutŭ înfiinţarea acelorŭ scóle, voindŭ sĕ-şĭ înveţe copii nemţesce, căcĭ autorităţile le-au promisŭ propunerea limbei nemţescĭ. Despre acéstă limbă acum nicĭ pomană în scólele de statŭ. Acestĭ ómenĭ, ca foşti grăniţerĭ nu se lasă a fi capacitaţĭ, ci lucră de capul lorŭ. Acum se vĕdŭ înşelaţĭ cu realisarea ideii de »Staatschule« de odinióră. Maghiarisarea nu se puté altcum scóte la capĕtŭ şi nu sciu ce altŭ înţelesŭ ar avea crearea de scóle de statŭ în comune marĭ şi bogate, cu personalŭ învĕţătorescŭ de ajunsŭ, — precum e comuna Satulŭ nou, unde suntŭ optŭ învĕţătorĭ. In fine vĕ mei comunicŭ că **în scólele de statŭ înfiinţate acum pentru Sêrbĭ şi Românĭ, copii învaţă rugăciunile în limba maghiară.**

Sĕ vorbescŭ ceva şi despre afacerea prefectului Stancsics. După cum audimŭ, în Panciova s'a formatŭ o partidă pentru rĕsturnarea prefectului Stancsics şi în cele din urmă e posibilŭ sĕ vedemŭ şi acéstă întêmplare. Se afirmă că şi vice-preşedintele tribunalului din Panciova e compromisŭ în acésta afacere. Ba sĕ facŭ combinaţiunĭ cu d. Izakovits deputatŭ dietalŭ, care are sĕ inlocuiéscă pe Stancsics. Sĕrmanĭ Panciovenĭ!

După atâtea veştĭ rele şi una bună: D. dr. Ales. Popŭ, medicŭ com. în Satulŭ-nou, este denumitŭ de physicŭ onorarŭ comitatensŭ în cerculŭ Panciovei. Comisiunea administrativă luândŭ în considerare ostenelele d-sale pentru serviciulŭ sanitarŭ din acestŭ ţinutŭ l'a rĕsplătitŭ fórte frumosŭ. Mulţămimŭ şi noi din inimă d-lui Popŭ pentru salvarea onórei Românilorŭ din ţinutulŭ Panciovei.

Unŭ opincarŭ.

CORESPONDENŢA NÓSTRA DIN COMITATE.

De pe malulŭ Mureşului, 10 Dec. n. 1884.

Cu durere, cu neplăcere şi mâhnitŭ, mărturisescŭ, punŭ mâna pe pénă se vĕ comunicŭ următórele:

Precum ordinea bună şi curăţenia în casă decoréză casa şi servesce de onóre şi de laudă femeei económe; aşa servesce de onóre şi de vadă unui poporŭ, unei naţiunĭ moralitatea, — care însĕ la masa poporului nostru este atacată şi infectată în partea cea mai gingaşă. Ecă câteva casurĭ:

La convenirĭ avute şi în anulŭ acesta cu preoţĭ şi cu ţĕranĭ economĭ de ai noştri, ómenĭ demnĭ de totŭ respectulŭ, inteligenţĭ şi cu vadă în comune, am audítŭ din gurile lorŭ plângerĭ, că s'a înmulţitŭ concubinatulŭ de moralisatorŭ. Concubinatulŭ a luatŭ dimensiunĭ nu neînsemnate şi la inteligenţa nóstră, căcĭ în unŭ singurŭ oraşŭ din apropiere, nu de multŭ unŭ individŭ aparţinĕtorŭ inteligenţei nóstre şi-a luatŭ de soţiă o persónă rĕscumpĕrată din locŭ publicŭ. Funcţionarĭ de rangŭ mai înaltŭ 'şĭ iau concubine la casă intre copii; asemenea particularĭ cu stare materială bună trăiescŭ în concubinatŭ cu persóne depravate şi încă tóte nerománe, care sciu pune din averea lorŭ la o parte pentru ele, trăgĕndŭ chiar şi din gura copiilorŭ. Apoi atarĭ bărbaţĭ mai devinŭ şi isolaţĭ în viaţa socială, deórece chiar şi cunoscuţii şi amicii lorŭ îi cercetéză acasă numai ca siliţĭ, dame române şi nerománe nu le calcă pragulŭ.

Unŭ altŭ bărbatŭ de ai noştri din altŭ oraşŭ, se nu mĕ estindŭ mai departe, asemenea trecutŭ prin tóte scólele, cu pretenţiune justă de omŭ cultŭ, avĕndŭ óreşicare neînţelegerĭ cu soţia sa legiuită, pe acésta a părăsit'o, ba s'a demisŭ pănă la atâta, încâtŭ o a şi calumniatŭ în foile nostre publice, necugetândŭ că cu modulŭ acesta, neusitatŭ nicĭ la ḍiarele streine, póte vătăma ambiţiunea şi simţulŭ secsului femeescŭ alŭ nostru, deórece neînţelegere între căsătoriţĭ se deslégă pe altă cale, ér nu prin ḍiare, şi-a negatŭ uniculŭ copilŭ avutŭ cu soţia legiuită, fie din avariţiă, fie ca sĕ facă plăcere favoritei cu care veţuesce în concubinatŭ.

Acestea suntŭ casurĭ grave, care lovescŭ adêncŭ în moralitate, cu atâtŭ mai multŭ că lovirea vine chiar dela cei chiemaţĭ a propaga moralitatea. Lovitura cea mai grea însă o simtŭ părinţii, carĭ jertfescŭ totŭ pentru crescerea ficelorŭ lorŭ şi pe urmă'şĭ vĕdŭ sacrificiile atâtŭ de rĕu rĕsplătite.

Apelămŭ dară la inteliginţa nóstră, ca ea sĕ fie precaută, sĕ nu blameze nĕmulŭ românescŭ, sĕ nu premérgă poporului cu exemple rele, căcĭ elŭ, bietulŭ, din puţinulŭ sĕu şĭ-a sprijinitŭ fii lipsiţĭ, le-a făcutŭ posibilă frecventarea şi absolvirea studielorŭ în speranţă, că aceştia înzestraţĭ odată cu sciinţă şi învĕţătură îlŭ va recompensa luminândŭ-lŭ, împărtăşindu-lŭ cu sfaturĭ salutare, îi va premerge în tóte cu exemple frumóse. Destulŭ suferimŭ de alte neajunsurĭ, carĭ prin demoralisare nu potŭ decâtŭ sĕ ni se mărescă.

X.

☛ La numĕrulŭ acesta se alătură catalogulŭ de cărţĭ alŭ tipografiei „Aurora“ din Gherla.

Editorŭ: Iacobŭ Mureşianu.
Redactorŭ responsabilŭ: Dr. Aurel Mureşianu

Cursulŭ la bursa de Viena

din 19 Decemvre st. n. 1884.

Rentă de aurŭ ungară 6%	124.10	Bonurĭ croato-slavone	100.—
Rentă de aurŭ 4%	95.35	Despăgubire p. dijma de vinŭ ung.	98.50
Rentă de hârtiă 5%	90.75	Imprumutulŭ cu premiu ung.	115.—
Imprumutulŭ căilorŭ ferate ungare	145.20	Losurile pentru regularea Tisei și Segedinului	116.50
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (1-ma emisiune)	97.20	Renta de hărtiă austriacă	81.80
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (2-a emisiune)	120.—	Renta de arg. austr.	82.10
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ung. (3-a emisiune)	106.—	Renta de aurŭ austr.	104.05
Bonurĭ rurale ungare	100.50	Losurile din 1860	135 25
Bonurĭ cu cl. de sortare	100.25	Acțiunile băncel austro-ungare	842.—
Bonurĭ rurale Banat-Timișŭ	100.25	Act. băncel de creditŭ ung.	297.75
Bonurĭ cu cl. de sortare	100.25	Act. băncel de creditŭ austr.	288.—
Bonurĭ rurale transilvane	101.25	Argintulŭ —.— Galbinĭ împărătescĭ	5.78
		Napoleon-d'orĭ	$9.76^{1}/_{2}$
		Mărcĭ 100 împ. germ.	60.25
		Londra 10 Livres sterlinge	123.30

Bursa de Bucurescĭ.

Cota oficială dela 5 Decemvre st. v. 1884.

	Cump.	vênd.
Renta română (5%)	—	—
Renta rom. amort. (5%)	—	—
» convert. (6%)	—	—
Împr. oraș. Buc. (20 fr.)	—	—
Credit fonc. rural (7%)	—	—
» „ „ (5%)	—	—
» » urban (7%)	—	—
» » » (6%)	—	—
» » » (5%)	$83^{3}/_{8}$	—
Banca națională a României	1290	1315
Ac. de asig. Dacia-Rom.	325	—
« » » Națională	—	—
Aurŭ	12.75%	—
Bancnote austriace contra aurŭ	—	—

Cursulu pieței Brașovŭ

din 20 Decemvre st. n. 1884.

Bancnote românescĭ	Cump.	8 68	Vênd.	8.72
Argint românesc	»	8.60	»	8.64
Napoleon-d'orĭ	»	9.74	»	9.75
Lire turcescĭ	»	10.98	»	11.—
Imperialĭ	»	9.98	»	10.—
Galbenĭ	»	5.70	»	5.72
Scrisurile fonc. »Albina«	»	100—	»	101.50
Ruble Rusescĭ	»	1255—	„	1260—
Discontulŭ	»	7—10 % pe anŭ.		

Numere singuratice din „Gazeta Transilvaniei“ se potŭ cumpĕra în tutungeria lui Gross (în casa prefecturei.)

Acei domnĭ abonațĭ ai noștri, cari au plătitŭ prețulŭ abonamentului pe jumĕtate de anŭ séu pe unŭ anŭ, înainte de 1-a Aprile a. c., sunt rugațĭ a ne trimite diferența prețului urcatŭ dela 1 Aprile c., care pentru Austro-Ungaria face 2 fl., ér pentru România 8 lei.

ADMINISTRAȚIA „GAZ. TRANS.“

Tipografia ALEXI, Brașovŭ.